

Тема № 7:
Рослини жовчогінної та
сечогінної дії.

Лектор – ст. викладач О.А. Крива



План лекції

- Рослини жовчогінної дії.
- Рослини сечогінної дії.

Рекомендована література

- Вовк Д.М. Рослинні засоби у ветеринарній медицині. - К.: Урожай. - 1996. - 200 с.
- Муравьева Д.А. Фармакогнозия. – М.: Медицина. - 1991. -560с.
- Рабинович М.И. Лекарственные растения в ветеринарной практике: справочник. – М.: Агропромиздат.- 1987. – 288с.
- Хоменко В.С., Хоменко Н.Р. Лекарственные растения в ветеринарии, медицинской и народной практике: справочник. —К.: Урожай. - 1993. –168с.

Рослини жовчогінної дії.

- При захворюваннях печінки, жовчного міхура і порушенні травлення застосовують засоби, що регулюють утворення жовчі і виділення її в кишечник. При запаленні жовчовивідних шляхів і жовчного міхура їх призначають разом з протимікробними засобами.
- Крім цього рослини групи активізують секреторну і моторну функцію ШКТ та покращують травлення.

Рослини жовчоґінної дії.

- Барбарис звичайний (*Berberis vulgaris*)



Сировина та хімічний склад

- Сировина: листя барбарису
- Хімічний склад: містить велику кількість алкалоїдів (основним є берберин), дубильні речовини, ефірна олія, вітамін С, каротиноїди, мінеральні солі.



Рослини жовчоґінної дії.

- Береза повисла (*Betula pendula*)



Сировина

- Бруньки берези; листя берези



Береза повисла

- **Хім. склад:** Бруньки містять: ефірну олію, сапоніни, флавоноїди, дубильні речовини, вітамін С, смоли.
- Листя містить: ефірну олію, каротин, дубильні речовини, вітаміни С, РР, смоли, флавоноїди, мінеральні солі К.
- До складу ефірної олії входить нафталін.

Береза повисла

- Сировина має сечогінну, жовчогінну, протимікробну і спазмолітичну дію.
- Настій бруньок і листя (1:10), відвар бруньок (1:20) застосовують:
- при запаленнях жовчного міхура, жовчовивідних шляхів, жовчнокам'яній хворобі;
- при запаленнях сечового міхура, сечовивідних шляхів, нирковокам'яній хворобі, при набряках серцевого походження.
- Сечогінна дія настоїв з листя вища ніж із бруньок, так як вміст К посилює дію флавоноїдів.
- Застосовують під контролем лікаря – смоли можуть викликати подразнення в нирках.
- Як спазмолітичний і протимікробний засіб при спазмах гладеньких м'язів ШКТ.

Береза повисла

- Настій листя:
- - як високовітамінний напій
- - зовнішньо для лікування ран та наривів;
- Березовий дьоготь використовують зовнішньо для лікування корости, екзем і інших захворювань шкіри в тому числі грибкових.

Рослини жовчогінної дії.

- Волошка синя (*Centaurea cyanus*)



Сировина

Квіти волошки



- **Хім. склад:** глікозиди – центаурин, цикорин, флавоноїди, ціанін, кумарини, мінеральні солі.

КВІТИ ВОЛОШКИ

- Настій із квітів (1:10 -1:20) використовують як легкий сечогінний і жовчогінний засіб. Входить до складу сечогінних та жовчогінних сумішей (зборів).

Крупним тваринам - по $1/3$ - $1/2$
склянки тричі на добу;
телятам - по 10 мл 2-3 р/д;
собакам - по 1 ст. л. 3 р/д.

Рослини жовчогінної дії.

- Кукурудза звичайна (*Zea mays*)



Сировина та хімічний склад

- **ЛРС:** Стовпчики з приймочками кукурудзи (кукурудзяні рильця).
- **Хім. склад:** жирна олія, гіркоти, сапоніни, вітаміни С, К, В2, В6, пантотенова кислота, флавоноїди, органічні кислоти, таніни.



Стовпчики з приймочками кукурудзи

- Мають жовчогінну, сечогінну, протизапальну, протимікробну дію.
- Підвищують секрецію жовчі, зменшують її в'язкість, діють сечогінно, підвищують швидкість згортання крові (як кровоспинний засіб).

Дози (г/тварину):

Коні, ВРХ – 30-60

свині, МРХ – 20-40

собаки 10-20

Рослини жовчогінної дії.

- Цмин пісковий (*Helichrysum arenarium*)



Сировина

Квіти цмину піскового використовують під емпіричною назвою – квіти безсмертнику



Хімічний склад

- **Хім. склад:** флавоноїдні глікозиди, дубильні речовини, ефірна олія, стерини, сапоніни, гіркоти, вітамін К, мінеральні речовини.

Квіти безсмертнику

- Сировина діє жовчогінно за рахунок покращення жовчовиділення, усуває спазми жовчовивідних шляхів і кишечнику.
- Має сечогінну, протизапальну і кровоспинну дію при кишкових кровотечах, стимулює роботу підшлункової залози, діє протимікробно (при застосуванні настойок, оскільки флавоноїди у воді нерозчинні).
- Використовують за 15 хвилин до годівлі при запаленнях жовчовивідних і сечовивідних шляхів, кишечнику, при здутті кишечнику, диспепсіях.
- Як антигельмінтний засіб при аскаридозі.

Квіти безсмертнику

- Дози (г/тварину):
- Коні, ВРХ – 20-40
- свині – 2-5
- собаки 0,5-1
- Препарати малотоксичні, але при тривалому застосуванні можуть викликати застійні явища в печінці.

Рослини жовчогінної дії.

- Пижмо звичайне (*Tanacetum vulgare*)



Сировина та хімічний склад

Сировина: квіти пижма.

Хім. склад: ефірна олія (містить туйлон і камфору), флавоноїдні глікозиди, дубильні речовини, гіркоти, терпени.



Квіти пижма

- Ефірна олія стимулює секрецію жовчі.
- Гіркоти сприяють стимуляції секреції залоз ШКТ, покращується травлення, посилюється моторика ШКТ, підвищується апетит.
- Камфора підвищує силу скорочень серця і уповільнює ритм.
- Терпени зумовлюють жарознижувальну дію, а дубильні речовини – в'язучу, протизапальну і антимікробну.
- Застосовується як протигельмінтик при аскаридозах, як інсектицидний засіб (для відлякування комах).
- Підвищує тонус гладеньких м'язів матки.

Рослини сечогінної дії

- Стимулюють утворення і збільшують виведення з організму сечі, зменшують вміст рідини в тканинах и серозних порожнинах, усувають набряки та застійні явища. Використовують як допоміжні засоби при лікуванні порушень кровообігу, захворювань нирок, при яких спостерігається затримка води, натрію та метаболітів в організмі.
- Містять речовини, які при виділенні з організму через нирки, посилюють їх функції. Такими речовинами можуть бути деякі глікозиди, сапоніни, ефірні олії, флавоноїди.

Рослини сечогінної дії

Мучниця звичайна (*Arctostaphylos uva-ursi*)



Рослини сечогінної дії

- Брусниця звичайна (*Vaccinium vitis-idaea*)



Сировина. Листя



Хімічний склад та сировина

- Листя брусниці містить: глікозид арбутин, гідрохінон, органічні кислоти, дубильні речовини, флавоноїдні глікозиди, гіркоти.
- Листя мучниці містить: глікозид арбутин, метиларбутин, вільний гідрохінон, органічні кислоти (урсолова), дубильні речовини, флавоноїдні глікозиди.

Застосування

- Здавна використовуються у якості сечогінного засобу.
- В організмі арбутин розщеплюється з утворенням гідрохінону, який зумовлює подразну дію на нирки і збільшує кількість сечі. Крім цього гідрохінон діє протимікробно в сечовивідних шляхах.

Листя мучниці: Коні, ВРХ – 20-50

МРХ, свині – 5-15

собаки 2-5.

Листя брусниці: Коні, ВРХ – 20-50

МРХ, свині – 10-15

собакам – 3-10

Рослини сечогінної дії

- Бузина чорна (*Sambucus nigra*)



Сировина

- Квіти, плоди.



Хімічний склад і сировина

- Квіти. Сировину розкладають в один шар.
- **Хім. склад:** глікозид самбунігрин, рутин, ефірна олія, органічні кислоти, вітаміни, мінеральні речовини.



Квіти бузини

- Ефірна олія зумовлює сечогінну, відхаркувальну, потогінну, жарознижувальну і протимікробну дію.
- Дубильні речовини і флавоноїди знижують запалення.
- Вітаміни та мінеральні солі покращують обмін речовин.
- Зовнішньо – при запаленнях слизових оболонок.

Рослини сечогінної дії

- Ялівець звичайний (*Juniperus communis*)



Сировина: Плоди ялівцю



Сировина та хімічний склад

- **ЛРС:** плоди (шишкоягоди). Сушать в сушарках при T не більше 40 або повітряно-тіньовою сушкою при частому перемішуванні.
- **Хім. склад:** ефірна олія, органічні кислоти, вітамін С, мінеральні речовини, цукри, смоли, віск.

Плоди ялівцю

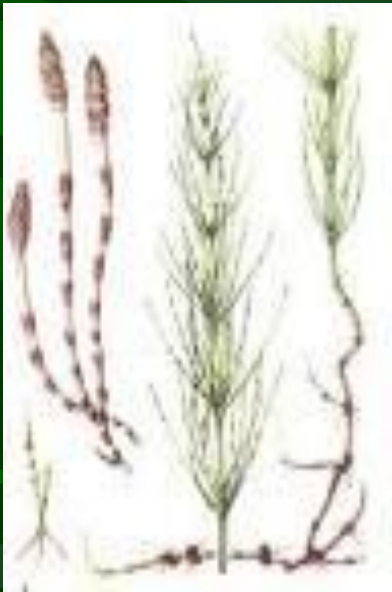
- Застосовують як сечогінний, відхаркувальний засіб і як засіб, що покращує травлення.
- Після введення всередину із плодів вивільняється ефірна олія, яка подразнює слизову оболонку шлунка і кишечника, посилює перистальтику і секрецію, розслаблює сфінктери, сприяє виведенню газів, діє протибродильно і протимікробно.
- При виділенні нирками і бронхіальними залозами – посилює діурез і діє відхаркувально.

Плоди ялівцю

- У великих дозах викликає сильне подразнення нирок і зменшення секреції тому протипоказано при гострих запаленнях нирок і при вагітності.
- Зовнішньо для лікування екземи і корости.
- Настій 1:20
- Коні – 25-50
- ВРХ, свині – 5-10
- собаки 1-3.

Рослини сечогінної дії

- Хвощ польовий (*Equisetum arvense*)



Сировина

- Трава хвоща польового.



Хімічний склад

- Трава хвоща польового містить: алкалоїди, сапонін – еквізатонін, флавоноїди, дубильні речовини, ефірна олія, органічні кислоти, гіркоти, вітамін С, мінеральні речовини, невелику кількість тіамінази.
- Інші види хвощів містять більшу кількість ферменту тіаміназа (антивітамін В2).
- Отруєння можливе у коней і жуйних.

Трава хвоща польового

- Застосовують як сечогінний, і протимікробний засіб при серцевих захворюваннях, що супроводжуються набряками;
- Як кровоспинний засіб при маткових кровотечах.
- Зовнішньо - при лікуванні хронічних ран і виразок.
- Протипоказано: при гострих запаленнях нирок (подразна дія).
- Застосовують лише під наглядом лікаря!

Трава хвоща польового

- Дози (г/тварину):
- Коні, ВРХ – 15-30
- свині, МРХ – 5-10
- собаки 1-2.

Рослини сечогінної дії

Лопух справжній (*Arctium lappa*)



Недопустима домішка!

- Лопух павутинистий



Сировина та хімічний склад

Сировина: корені лопуха і листя лопуха.

Корені від рослин I року життя восени.

Листя – в період цвітіння з рослин II року життя.



Хімічний склад:

- Корені: інουλін (до 40-45%), ефірна олія, дубильні речовини, органічні кислоти, білки.
- В листі: дубильні речовини, ефірна олія, слизи, вітамін С.

Лопух справжній

- Застосовують як сечогінний, потогінний (жарознижувальний) і протизапальний засіб при нирковокам'яній хворобі і сечокам'яній, запаленнях шлунку, виразках ШКТ, при набряках різного походження.
- Зовнішньо для промивання слизових оболонок ротової порожнини і глотки, для лікування ран і захворювань шкіри (особливо гнійничкових), свербезі шкіри, фурункульозі (і всередину і зовнішньо).

Корені лопуха

- Відвар коренів, або настій листя 1:10
- Дози коренів лопуха (г/тварину):
- Коням і ВРХ – 15-40 г
- дрібним –
- собакам – 0,2-2г

Тема № 8:
Рослини відхаркувальної дії.

Лектор – ст. викладач О.А. Крива



Рослини відхаркувальної дії.

- Діючими речовинами можуть бути ефірні олії, сапоніни, флавоноїди.
- Підвищують секрецію бронхіальних залоз і сприяють розрідженню густого бронхіального слизу. Стимулюють функцію епітелію дихальних шляхів.
- Полегшують рух секрету по дихальним шляхам та виведення його при кашлі.
- Застосовують при лікуванні захворювань дихальних шляхів.

Рослини відхаркувальної дії.

- Дев'ясил високий (Оман високий) - *Inula helenium*



Сировина та хімічний склад

- Сировина: Кореневище з коренями оману
- Хімічний склад: інулін, сапоніни, смоли, камеді, алкалоїди, органічні кислоти, ефірну олію, слизи та гіркоти, вітаміни (особливо багато токоферолу).



Кореневище з коренями оману

- Застосовують як відхаркувальний, протимікробний, протизапальний, сечогінний, жовчогінний, кровоспинний та протигельмінтний засіб.
- Сповільнює секрецію та перистальтику кишечника.
- Зовнішньо – при лікуванні ран, виразок, екзем.

Кореневище з коренями оману

- Дози (г/тварину):
- великим тваринам – 20-30 г
- дрібним тваринам – 5 -10 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Буркун жовтий - *Melilotus officinalis*.



Сировина та хімічний склад

- Сировина – трава буркуну
- Містить кумарин, кумарову і меліотову кислоти, глікозид меліотозид, дубильні речовини, слизи, жироподібні речовини, ефірну олію.



Трава буркуну

- Використовують як відхаркувальний, пом'якшувальний, спазмолітичний, болетамувальний засіб.
- Зовнішньо – при наривах і фурункульозі.
- Пригнічує ЦНС.
- Дози телятам 1,5 – 2 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Материнка звичайна - *Origanum vulgare*.



Сировина: трава материнки



Хімічний склад

- Трава материнки містить до 1,5 % ефірної олії, флавоноїди, дубильні речовини, аскорбінову кислоту, гіркі речовини, флавоноїди, пігменти, фітоестрогени.
- До складу ефірної олії входять фенольні сполуки та тимол.

Трава материнки

- Заспокоює ЦНС, посилює секрецію бронхіальних, потових та травних залоз, підвищує перистальтику кишечника, діє жовчогінно та сечогінно, діє сильно протимікробно.
- Застосовують як відхаркувальний засіб при запаленнях ВДШ.
- При зниженій секреції шлункового соку, атоніях кишечника, для покращення травлення.

Трава материнки

- Зовнішньо для промивання слизових оболонок та при лікуванні гнійничкових захворювань шкіри.
- Протипоказання: вагітність, самцям-плідникам, знижена кислотність шлункового соку.
- Дози: собакам – 1,5 – 2 г
телятам – 2 – 3 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Конюшина лучна - *Trifolium pratense*.



Сировина та хімічний склад

- Сировина: квіти конюшини лучної



Суцвіття конюшини лучної містять: глікозиди (трифолін, ізотрифолін), ефірну олію, вітаміни (С, В, Е, К), дубильні та мінеральні речовини.

Квіти конюшини лучної

- Застосовують як відхаркувальний, сечогінний, протимікробний, пом'якшувальний та слабкий болетамувальний засіб.
- Зовнішньо – при ранах та опіках.
- Доза телятам – 5 -10 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Дивина звичайна – *Verbascum thapsus*



Сировина та хімічний склад.

- Сировина: квіти дивини (віночки).
- Квіти містять флавоноїди (гесперидин), глікозид (аукубін), каротиноїди (бета-каротин), дубильні речовини, кислоту аскорбінову, сапоніни, цукри, камеді, слиз, ефірну олію.

Квіти дивини

- Як пом'якшувальний, відхаркувальний та знеболювальний засіб при сухому болючому кашлі.
- При захворюваннях ШКТ.
- Як сечогінний при сечокам'яній хворобі.
- Зовнішньо – при опіках, наривах і при лікуванні стригучого лишая.

Квіти дивини

- Дози:
- коні – 20 - 40
- ВРХ – 20 - 60
- МРХ – 5 - 40
- свині – 5 -15
- собаки – 5 -10 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Мати-й-мачуха (підбіл) – *Tussilago farfara*.



Сировина та хімічний склад

- Квіти мати-й-мачухи.
- Листя мати-й-мачухи.
- Сировина містить: рослинний слиз, дубильні речовини, флавоноїди, піролізидинові алкалоїди.



Підбіл звичайний

- Квіти: збирають рано навесні, зрізаючи квіткові кошики з залишками квітконосів не більше 0,5 см.
- Листя: влітку, зриваючи з половиною черешка, поки збережено опушення на нижній частині листової пластинки. При сушці розстилають дуже тонким шаром.

Загальна дія є комплексною.

- Завдяки вмісту слизу зумовлює обволікаючу дію на слизові оболонки і захищає їх від подразнення.
- Слизи, сапоніни і органічні кислоти сприяють розрідженню секрету, відновлюють рух мерехтливого епітелію дихальних шляхів і діють відхаркувально.
- Дубильні речовини і каротиноїди діють протизапально та протимікробно.
- Флавоноїди і ефірна олія діють спазмолітично.

Дози:

- Коні та ВРХ – 25 - 50
- МРХ, свині - 5 -15
- Собаки – 2 – 5 г/тварину

Рослини відхаркувальної дії.

- Подорожник великий – *Plantago major*.



Сировина та хімічний склад Листя подорожника



Містить глікозид – аукубін, флавоноїди, гіркі та дубильні речовини; слизи, органічні кислоти, вітаміни, холін, сапоніни, алкалоїди. В насінні є слиз, жирна олія, аукубін, стероїдні сапоніни, вуглеводи.

Листя подорожнику

- Зривають з частиною черешка, миють і сушать повітряно-тіньовою сушкою.
- Застосовують як відхаркувальний та протизапальний засіб при запаленнях ШКТ, при гастритах зі зниженою кислотністю.
- Має виражені протимікробні та кровоспинні властивості (для обробки ран).

Листя подорожнику

- Дози:
- молодняк ВРХ – 5 - 10 г
- МРХ, свині – 3 - 10 г
- собаки – 1- 3 г.

Рослини відхаркувальної дії.

Чебрець повзучий – *Thymus serpyllum*.



Сировина та хімічний склад.

Трава чебрецю

Містить складну за хімічним складом ефірну олію (до складу входять тимол і феноли), флавоноїди, органічні кислоти, смоли, дубильні речовини.



Трава чебрецю

- Збирають траву під час цвітіння без грубих частин. Сушка повільна, повітряно-тіньова.
- Застосовують при захворюваннях дихальних шляхів.
- Як заспокійливий засіб, протимікробний, сечогінний і потогінний засіб.
- Зовнішньо при лікуванні ран, наривів, фурункульозі.

Трава чебрецю

- Дози:
- Коні та ВРХ – 20 - 60
- МРХ свині – 10 -15
- собаки – 2 - 5 г

Рослини відхаркувальної дії

- Рослини родини селерових:
- Кріп запашний – *Anethum graveolens*.
- Фенхель звичайний – *Foeniculum vulgare*
- Кмин звичайний – *Carum carvi*
- Аніс звичайний – *Anisum vulgare*.

Сировина та хімічний склад

- **Плоди.**
- Збирають протягом літа по мірі досягання, по росі. Зв'язують в пучки і сушать над підстилкою, а потім – обмолочують.
- Плоди анісу та фенхелю містять жирну олію, фуурокумарини, ефірну олію до складу якої входять анетол, анісовий альдегід.

Хімічний склад

- Плоди кропу містять ефірну олію, флавоноїди, вітаміни, мінеральні речовини (К, Са, Р, і Fe).
- Плоди кмину звичайного містять ефірну і жирну олії, флавоноїди (кверцитин, кемпферол), вітаміни, мінеральні речовини, терпеноїди.

Плоди рослин родини селерових

- Застосовують як відхаркувальний при запаленнях ВДШ.
- Як протибродильний засіб та для покращення травлення.
- Анісова олія діє на пухоїдів, вошей, бліх але є отруйною для птахів!

Рослини відхаркувальної дії.

- Сосна лісова – *Pinus silvestris*



Сировина та хімічний склад.

- Бруньки сосни, хвоя сосни.



Бруньки сосни

- Хімічний склад: ефірна олія, дубильні речовини, вітаміни С і К, гіркоти, мінеральні речовини.

Бруньки сосни

- Застосовують при бронхітах, запаленнях ВДШ.
- Рідко - при запаленнях сечовивідних шляхів та жовчного міхура.
- Хвою – як високовітамінний засіб для лікування С-авітамінозу. (хвоя - 1 ч, вода – 3 ч. Настояти 12 год. Випоювати телятам по 30 - 50 мл.)

Бруньки сосни

- Дози:
- крупним тваринам – 15 – 20
- дрібним тваринам – 1,5 – 2 г.

Рослини відхаркувальної дії.

- Первоцвіт весняний – *Primula veris*



Сировина та хімічний склад.

- Кореневища з коренями первоцвіту
- Листя первоцвіту – збирають в період цвітіння і сушать штучною сушкою при T 100-120 град.



Хімічний склад

- Кореневища з коренями містять сапоніни, ефірну олію, глікозиди, каротин, солі марганцю.
- Листя містять велику кількість аскорбінової кислоти.

Первоцвіт весняний

- Як відхаркувальний засіб при лікуванні запалень верхніх та нижніх дихальних шляхів, дія супроводжується легким заспокійливим ефектом.
- Усуває спазми бронхів.
- Діє потогінно та сечогінно.
- Листя – високовітамінний засіб.

Рослини відхаркувальної дії.

- Синюха голуба – *Polemonium coeruleum*



Сировина

- Кореневища з коренями синюхи



Кореневища з коренями синюхи

- Містить тритерпенові сапоніни, смоли, ліпіди, органічні кислоти, крохмаль.
- Збирають сировину восени на 2 році життя. Сировину миють. Сушка повітряно-сонячна або теплова.
- Застосовують як відхаркувальний засіб при гострих та хронічних бронхітах.
- Діє заспокійливо.

Рослини відхаркувальної дії.

- Фіалка триколірна – *Viola tricolor*.



Сировина і хімічний склад

- Трава фіалки триколірної.



Трава фіалки триколірної містить глікозиди, флавоноїди, дубильні речовини, ефірну олію, органічні кислоти, вітаміни.

Трава фіалки триколірної

- Сапоніни зумовлюють відхаркувальну дію та сечогінну дію
- Флавоноїди діють потогінно і протизапально.
- Дози:
- коні – 20 – 40 свині – 5 10
- ВРХ – 20 – 50 собаки – 2 – 5 г.
- МРХ – 5 – 30

Рослини відхаркувальної дії.

Багно звичайне – *Ledum palustre*.



Сировина та хімічний склад

Сировина: пагони багна звичайного.



Пагони багна звичайного містять глікозиди, флавоноїди, дубильні речовини, ефірну олію. Складовою частиною ефірної олії є сесквітерпеноїди ледол і палюстрол, цимол та інші.

Пагони багна звичайного

- Збирають облиствені пагони поточного року в період досягання плодів. Сішка повітряно-тіньова повільна. Сировина отруйна!
- Застосовують як відхаркувальний та протимікробний засіб при гострих та хронічних бронхітах.
- Застосовують під контролем лікаря.

Дякую за увагу !

